

ביאורים

לאחר שלמדנו שתפקידם של השופטים הדנים על פי משפטי התורה הוא לדון את העם במשפט צודק, ושתפקידו של המלך להשלים את הנצרך לתיקון החברה, הר"ן עולה קומה נוספת בביאור תפקידם המיוחד של משפטי התורה.

השילוב שבין ההלכות הייבשות' לכאורה, שמטרתן לסדר את החברה ולהכריע בויכוחים שבין איש לרעהו, לבין תורת ה' המיוחדת בהיותה חכמה אלוהית נשגבה ועמוקה מאד, הוא שילוב מרתק ומיוחד מאד. בניגוד לחוקי אומות העולם, העוסקים בעיקר בהנהגה אישית וחברתית ישרה, התורה באה להביא את האדם למקום אחר. מצוות התורה מביאות את האדם לדביקות בבורא ולגילוי של עולם רוחני בתוך חייו הגשמיים, למרות שלא תמיד קל להבין כיצד כל מצווה מסייעת לכך.

הר"ן מסביר שכשם שבשאר המצוות מטרת המצוות היא לקרב את האדם אל הבורא ולקדשו דרך קיומם, כך גם במשפטים השייכים לחלק 'חושן משפט'. דינים אלו כביכול משלבים בין תיקון החברה לבין גילוי הקדושה בעולם, ויתכן שאף נוטים בעיקר לגילוי הקודש. תפקיד השופטים הוא לכוון אל האמת והצדק: "ושפטו את העם משפט צדק", ועל ידי זה להרבות דבקות בה' ולתקן את האדם והעולם מבחינה רוחנית. לכן, הר"ן אינו חושש מהימצאות דינים שבהם דיני אומות העולם נראים יותר מועילים לתיקון החברה, שהרי מטרתם העיקרית של חוקי התורה אינה תיקון זה, ומראש ניתנו סמכויות נרחבות למלך על מנת שהוא 'כספה' חששות אלה.

הרחבות

• הרוחניות במבנה החברתי בישראל

אָבֶל הַשּׁוֹפְטִים... הִיא יְכַלְתֶּם... הַדְּבָק עֲנִין הָאֱלֹהִי בְּנוֹ. הר"ן מבאר שצדקת המשפט בישראל לא באה רק למען הסדר החברתי, היא גם בעלת יכולת השפעה רוחנית על האומה.

רעיון זה, שגם לחול יש משמעויות רוחניות, מוצא ביטוי בדברי החתם סופר. לפי דבריו מצוות ישוב ארץ ישראל שקולה כהנחת תפילין: "וכאלו תאמר לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה הכי נמי לא יאמר לא אאסוף דגני (בארץ ישראל דווקא) מפני עסק התורה" [חתם סופר סוכה לו.]. רעיון דומה כותב הרב קוק: "כאשר הגיע התור של בנין האומה בארצה, והצורך המעשי של הסדורים המדיניים והחברתיים נעשה חלק מתכנית פּעִלִי הכלל, הרי הם גם גופי תורה... וכל מה שיתרחבו הגורמים המעשיים ויתבטסו יותר יפעל הרוח המלא קדושה וחי אמת על העולם ועל החיים, ואור ישראל יאיר פני תבל בכליל יפעתו" [אורות, אורות התחיה כז]. הרב מסביר שבשיבת ישראל לציון יש הכרח חיוני לייסד מערכות בכל התחומים: בהקמת ממשל, משטרה, מערכת משפט ומערכות נוספות שיתנו מענה לצרכים החיוניים של עם החי בארצו. כך הוא במישור המדיני והחברתי וכך גם במישור הרוחני. כשם שישנה מצווה להניח תפילין כך ישנה מצווה להיות "ממלכת כהנים" כלומר מדינה מתוקנת מהמישור הפשוט ביותר ועד למשמעויות הרוחניות ביותר של מושג זה. רעיון זה של הרב קוק ושל החתם סופר מבוסס על דברי הר"ן כאן בנוגע לרוחניות שקיימת במציאות המשפט המדיני בישראל.

שאלות לדיון

הר"ן אומר שמשפטי הגויים נועדו לשם תיקון הסדר החברתי בלבד. האם אין במשפטיהם שום צד מוסרי מצד עצמם?

האם יכול להיות מקרה שבו משפטי התורה יסתרו את המוסר?

ייחוד המשפט
בישראל

וְאֵין מְבָאָר עוֹד וְאוֹמֵר, שְׂכֻמוֹ שְׁנֵתִיחֶדָה תּוֹרַתְנוּ מִבֵּין נְמוּסֵי הָאֲמוֹת בְּמִצְוֹת וְחֻקִּים אֵין עֲנִינָם תקון מדיני כלל, אָבֶל הַנְּמוֹשֶׁף מֵהֶם הוּא חוֹל הַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי בְּאֲמַתְנוּ וְהַדְּבָקוּ בְּנוֹ, בֵּין שִׁירָאָה הָעֲנִין הוּא לְעִינֵינוּ - כְּעִינֵין הַקְּרִבְנוֹת וְכֹל הַנְּעִשָׂה בְּמִקְדָּשׁ, בֵּין שְׁלֹא יִרְאָה - כִּיתָר הַחֻקִּים שְׁלֹא נִתְגַּלָּה טַעֲמָם, מִכָּל מְקוֹם אֵין סִפְקָ שֶׁהַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי הִיא נִדְבָק בְּנוֹ וְחָל בְּפַעְלִים הֵהֵם, וְעַם הַיּוֹתֵם רְחוּקִים מִן הַקֶּשׁ הַשְּׂכָל. וְאֵין בְּזָה פְּלֵא, כִּי כְמוֹ שְׁנִסְכָּל הַרְבֵּה מִסְבוֹת הַהַיּוֹת הַטְּבַעִיִּית וְעַם כָּל זֶה יִתְאֲמֹת מְצִיאֹתָם, כָּל שִׁכְן שְׂרָאִי שְׁנִסְכָּל סְבוֹת חוֹל הַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי וְהַדְּבָקוּ בְּנוֹ. וְזֶה שְׁנֵתִיחֶדָה בּוֹ תּוֹרַתְנוּ מִנְמוּסֵי הָאֲמוֹת, שְׂאֵין עֲלֵיהֶם עֶסֶק בְּזָה כָּלֵל, כִּי אִם בְּתִקּוֹן עֲנִין קְבוּצָם.

משפט התורה
ומשפט המלך

וְלִפְיֵכֶף אֵין סוֹבֵר וְרָאִי שְׂאֲמֹן בּוֹ, שְׂכֻמוֹ שֶׁהַחֻקִּים שְׂאֵין לָהֶם מְבוֹאָה כָּלֵל בְּתִקּוֹן הַסְּדוֹר והם סְבָה עֲצִמִית קְרוּבָה לְחוֹל עֲלֵיהֶם הַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי, כֹּן מְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה יֵשׁ לָהֶם בְּזָה מְבוֹאָה גְּדוֹל, וְכֵאלוֹ הֵם מְשַׁתְּפִים בֵּין סְבֵת חוֹל הָעֲנִין הוּא בְּאֲמַתְנוּ וְתִקּוֹן עֲנִין קְבוּצָנוּ, וְאֲפֹשֶׁר שֶׁהֵם הִיוּ פּוֹנִים יוֹתֵר אֶל הָעֲנִין אֲשֶׁר הוּא יוֹתֵר נִשְׁגָּב בְּמַעֲלָה מִמָּה שֶׁהֵם הִיוּ פּוֹנִים לְתִקּוֹן קְבוּצָנוּ, כִּי הַתִּקּוֹן הוּא - הַמְּלָךְ אֲשֶׁר נַעֲמִיד עֲלֵינוּ יִשְׁלִים עֲנִינוּ, אָבֶל הַשּׁוֹפְטִים וְהַסְּנֵהֲדָרִין הִיא יְכַלְתֶּם לְשַׁפֵּט אֶת הָעַם בְּמִשְׁפַּט אֲמִתִּי צוֹדֵק בְּעֲצֻמוֹ שִׁימְשֹׁף מִמְּנוֹ הַדְּבָק עֲנִין הָאֱלֹהִי בְּנוֹ, יִשְׁלֵם מִמְּנוֹ לְגַמְרֵי סְדוֹר עֲנִינוּ הַהַמוֹנִי אוֹ לֹא יִשְׁלֵם. וּמִפְּנֵי זֶה אֲפֹשֶׁר שְׂיִמְצָא בְּקִצָּת מְשַׁפְּטֵי [וְדִינֵי הָאֲמוֹת מֵהוּא יוֹתֵר קְרוֹב לְתִקּוֹן הַסְּדוֹר הַמְּדִינִי מִמָּה שְׂיִמְצָא בְּקִצָּת מְשַׁפְּטֵי] הַתּוֹרָה, וְאֵין אֲנוּ חֲסָרִים בְּזָה דְּבָר, כִּי כָּל מֵה שְׂיִחְסֹר מֵהַתִּקּוֹן הַנִּזְכָּר הִיא מְשַׁלְּמֵהוּ הַמְּלָךְ, אָבֶל יֵשׁ לָנוּ מַעֲלָה גְּדוֹלָה עֲלֵיהֶם - שְׂמַצַּד שֶׁהֵם צוֹדְקִים בְּעֲצֻמָּם - רְצוֹנֵי לוֹמֵר: מְשַׁפְּטֵי הַתּוֹרָה - כְּמוֹ שְׂאֲמֵר הַכְּתוּב: "וְשַׁפְּטוּ אֶת הָעַם מְשַׁפֵּט צְדָק", יִמְשֹׁף שִׁדְבָק וְיַחֲוֹל הַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי בְּנוֹ.

נְמוּסֵי - חוקי דתות. **עֲנִינָם** - של המצוות. **חוֹל הַשִּׁפְעַ הָאֱלֹהִי** - השראת השכינה. **בְּפַעְלִים** - מעשי המצוות. **הַקֶּשׁ** - הבנה, הגיון. **נְסִכָּל** - מלשון סכלות, חוסר הבנה. **מְסֻבוֹת הַהַיּוֹת הַטְּבַעִיִּית** - סיבות של תופעות הטבע. **מְבוֹאָה** - שייכות. **הַהַמוֹנִי** - סידור הציבור.

לזיווג הגון שרה דבורה בת חנה, יהודה אריה בן חנה, נחמה בת חנה

